

ساختارهای دفاعی و موردخوابی در سازه های ارگامید

مؤلف: مهندس علیرضا فلاح

انتشارات امیرسیدعلی زاده

یزد - ۱۳۹۰

سر شناسه: فلاح، علیرضا، ۱۳۵۸

عنوان و نام پدیدآور: ساختارهای دفاعی و مورفولوژی در بیرونه های ارگ میبد، پژوهش و نگارش علیرضا فلاح

مشخصات ناشر: یزد: امیر سید علی زاده، ۱۳۹۰

مشخصات ظاهری: ۲۶۰ص: مصور، جدول

شابک: ۱-۳-۹۲۵۷۳-۶۰۰-۹۷۸-۷۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابخانه

موضوع: نارین قلعه (میبد) -- طرح و ساختمان

موضوع: شهرسازی -- ایران -- میبد

موضوع: میبد -- آثار تاریخی

رده بندی کنگره: DSR/۲۱۲۱ ی ۸۰۴ ۱۳۹۰

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۹۲۳۷

شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۵۹۳۰۶

ساختارهای دفاعی و مورفولوژی در بیرونه های ارگ میبد مؤلف: علیرضا فلاح

قیمت ۱۰۰۰۰۰ تومان

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است

ISBN: 978-600-92573-3-1

حروفچین، صفحه آرا و طراح جلد: علی بزرگر

ویراستار: سید احمد سید علی زاده

نوبت چاپ: اول - فروردین ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد - وزیری

ناشر: امیر سید علی زاده

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: زیتون قم

ناظر چاپ: سید احمد سید علی زاده

مرکز فروش و پخش: انتشارات امیر سید علی زاده

نشانی: یزد، خیابان فرخی، طبقه دوم پاساژ ۱۱۰ صندوق پستی: ۸۹۱۹۵-۱۱۷

همراه: ۰۹۱۹ ۴۳۹ ۹۰۲۰

تلفکس: ۰۳۵۱-۶۲۲۰۹۰۸

Email: seyedalizadeh@yahoo.com

Gmail: seyedalizade@gmail.com

فهرست

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات	۱۲
مقدمه	۱۳
بررسی مسأله امنیت در تاریخ شهر سازی	۱۴
تعریف واژه ای عناصر دفاع	۱۷
بررسی اجمالی تحول عناصر دفاعی در دوره های معماری ایران	۲۷
معرفی اجمالی شهر میبد	۳۴
معرفی اجمالی تحولات کالبدی - دفاعی ارگ میبد	۳۶
بررسی تفصیلی تحول کالبدی در ساختار گونه های دفاعی ارگ میبد	۴۶
فصل دوم: بررسی و تحلیل	۴۸
دوره اول: ساختار های دفاع عامل	۴۹
نارین قلعه	۵۰
بیده	۸۸
دوره دوم: ساختارهای دفاع عامل مصنوعی	۹۴
شارستان میبد	۹۵
دوره سوم: حصار و دربند با توسعه درونزا	۱۱۷
مهرجرد	۱۱۹
فیروز آباد	۱۲۴
رکن آباد	۱۲۹

دوره چهارم: احداث دربند و لبه در بافت مسکونی	۱۳۳
بشنیغان	۱۳۴
بفروئیة	۱۵۰
بار حین	۱۵۴
توجه باغ	۱۶۰
خانقاه	۱۶۲
دوره پنجم: ساختار خطی در راستای آب و چهار دربند	۱۶۶
محمدآباد	۱۶۹
یخدان	۱۷۳
محمودآباد	۱۷۵
بدرآباد	۱۷۸
شهیدیه	۱۸۱
مزرعه کلانتر	۱۸۳
دوره ششم: ساختار شطرنجی و حصار دو دروازه ای	۱۸۷
مهرآباد	۱۸۹
حسن آباد	۱۹۲
کاظم آباد	۱۹۶
طراز آباد	۱۹۸

دوره هفتم: بافت شطرنجی فاقد عناصر دفاعی.....	۲۰۰
شاه جهان آباد.....	۲۰۲
امیرآباد.....	۲۰۴
حجت آباد.....	۲۰۶
کاشف آباد.....	۲۰۷
جهان آباد.....	۲۰۸
دوره هشتم: مزارع کشتخوانی فاقد تاسیسات دفاعی.....	۲۰۹
عشرت آباد.....	۲۱۲
شمس آباد.....	۲۱۳
فصل سوم: نتیجه گیری.....	۲۱۸
بخش اول: دستیابی به مفاهیم عمده معماری و شهرسازی.....	۲۱۹
بخش دوم: بررسی تحولات در عرصه عناصر دفاعی.....	۲۳۱
بخش سوم: بررسی و معرفی تغییرات کالبدی در عناصر دفاعی میبد.....	۲۴۶

تقدیر و تشکر

این کتاب مرهون مساعدت‌ها و همکاری عزیزان و دوستانی است که مرا در پیشبرد مرامل گردآوری و ارائه مطالب یاری نمودند، که بای بسی تشکر و سپاسگزاری را دارد.

از همکاران دلسوز در فرمانداری، شهرداری، میراث فرهنگی و پایگاه پژوهشی میبد که مرا در جمع‌آوری اطلاعات مقدماتی یاری نمودند کمال تشکر را دارم.

از آقایبرزگر و خانم مادی که مرا در تکمیل و ارائه مطالب کتاب یاری دادند تشکر می‌نمایم.

به پیشگاه همه کسانی که به هر نحو مشوق و یاور من در پیشبرد این پروژه بودند خصوصاً همسری که همیشه یاریگر من بوده است سپاس می‌نهم و از خداوند منان آرزوی موفقیت روزافزون برایشان می‌نمایم.

پیشگفتار:

استقرار در کنار منابع آب و دشت های آباد، اصلی ترین عوامل مکان یابی سکونت های اولیه در سرزمین های کهن است. به مرور زمان و با توسعه جمعیت، حمله ها و تهدیدهای متعدد به مجتمع های زیستی، توجه به دفاع و امنیت در ساختار مجتمع و کالبد آن تأثیر گذاشت. این تغییرات کالبدی در هر دوره با رویکرد و روش های جدیدتری تکمیل شده و ضریب امنیت منطقه سکونی و حوزه نفوذ آنرا بالاتر برد. قرن ها طول کشید تا شیوه های دفاع، به نشانه های سرزمینی یک ملت تبدیل و ماندگار شد. برای مثال می توان از خندق به عنوان تاکتیک دفاعی- ملی ایران زمین نام برد.

عناصر دفاعی بر حسب دوره و زمان احداث و شیوه رایج آن زمان در ساختار کلی و نحوه توسعه و گسترش یک مجتمع زیستی نقش اساسی داشته اند. گونه ترکیب این عناصر و شکل کلی بافت از زمان و دوره ساخت و تکنیک های حاکم در آن زمان و حتی سطح امنیت ملی تأثیر گرفته است. در تمام این استقرارها و شکل پذیری های متنوع بافت، توجه به زمین و عوارض طبیعی آن و تطبیق با شکل کلی زمین در راستای استقرار مجتمع و سیستم های دفاعی آن، شرط اصلی و تأثیرگذار بوده است.

میبد شهری است که قدمت آن به بیش از شش هزار سال می رسد. دوره های متعدد معماری و شهرسازی ایران زمین در کالبد خشتی این شهر وجود دارد.

ده- ده ها و قلعه- ده ها و کهنه دژ چند هزار ساله در عمق تاریخ این شهر، نشان از قدمت و تکنیک های ساخت شهرهای اولیه در هزاره های اول را ارائه می دهد. این روند در

سیر تکاملی خود در دوره های متعدد و در طول قرون به شهرسازی شطرنجی در نظام سرمایه داری و مالکیت فردی تبدیل می شود. تمامی این سیر تحول در کالبد بافت های متعدد این شهر قابل بررسی و ارائه است.

دستیابی به مبانی نظری و شرایط ساخت و فرهنگ عامه در دوره های متعدد سرزمین ایران از نظر سیاسی و اجتماعی به وضوح در کالبد این شهر دیده می شود. این دوره ها در مورفولوژی و ریخت شهری آنها، به ویژه در هسته اولیه بافت نقش اساسی داشته و با بررسی های کالبد مرکز محله ها و نحوه استقرار بافت مسکونی در میان لایه های دفاعی می توان به زمان و شیوه رایج آن دوره پی برد.

از عوامل اصلی تأثیرگذار در مورفولوژی این بافت ها می توان شکل، شیب و عوارض طبیعی زمین، موقعیت و مسیر حرکات، دسترسی اصلی به جاده های فراشهری، مبانی نظری دوره ساخت در استقرار عوامل دفاعی را نام برد.

این کتاب در سه فصل ارائه گردیده و محور اصلی مطالب ارائه شده در راستای بررسی وجه دفاعی عناصر کالبدی بافت به صورت موضوع اصلی می باشد، هرچند بررسی سایر عوامل نیز در شکل بافت نقش داشته و به صورت موردی اشاره گردیده است.

در فصل اول به بررسی و معرفی عناصر و عوامل دفاعی و شیوه های رایج آنها در ایران و شهرهای کویری پرداخته و عناصر اصلی که در ترکیب های مختلف وارد شکل کلی بافت ها می شوند ارائه می گردند. معرفی اولیه و کلی شهر میبد و دوره های مورد بررسی در این فصل ارائه می شود.

در فصل دوم گونه های متعدد استقرار عناصر دفاعی و بافت تاریخی و ترکیب آنها با هم ارائه می شود. این فصل که دارای هشت بخش است تمامی روش ها و شیوه های استقرار مشابه را در یک گروه قرار دارد و به عنوان شیوه رایج آن دوره بررسی و ارائه می نماید.

نمونه های انتخابی در هسته بافت و شکل احداث، هم دوره بوده و اغلب دوران توسعه و گسترش متفاوت دارند. این بخش ها از استقرار در کنار عوامل طبیعی مانند مسیل ها و رودخانه ها شروع و پس از تغییرات متعدد در یک سیر تکاملی به بافت های دو دروازه ای و حصاربست در میان باغ ها احداثی ختم می شود.

در فصل سوم که در سه بخش ارائه شده و در گام اول مفاهیم شهرسازی و عوامل تأثیرگذار بر وضعیت ساختارهای دفاعی بررسی می شود. در گام بعدی ریشه های اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار بر تخریب ها و تبدیل ها ارائه شده و در بخش سوم نمونه های متعدد این تغییر و تخریب ارائه می شود.

معرفی این عناصر و ساختارهای آن آغازی بر پژوهش های معماری و شهرسازی در این منطقه است که می تواند اطلاعات زیادی از تاریخ و روند شهرنشینی در این سرزمین را فراهم آورد. از سوی دیگر توجه به ارزش و جایگاه ساختارهای دفاعی در مدیریت شهر زنده و پویا شده و گام های اساسی در راستای حفظ و بقاء آن بردارند. هرچند تلاش های در این زمینه شروع شده است اما نسبت به وسعت کار و سطح مورد نیاز اندک است.

و من ... التوفیق

علیرضا فلاح

زمستان ۱۳۹۰